

Biblioteka do operacji na macierzach w C++ przy użyciu obliczeń za pomocą OpenMP

Bartłomiej Kwiatek

Streszczenie

Projekt zrealizowany w ramach przedmiotu Programowanie Równoległe i Rozproszone.

Spis treści

1	Wstęp	3
2	Opis biblioteki	3
2.1	Zależności	4
2.1.1	Zrównoleglanie	4
2.1.2	Obsługa wyjątków	4
2.1.3	Generator liczb pseudolosowych	4
2.2	Metody główne	5
2.2.1	Tworzenie macierzy	5
2.2.2	Macierz jedynek	5
2.2.3	Macierz zerowa	5
2.2.4	Macierz diagonalna	6
2.2.5	Losowanie elementów macierzy	6
2.2.6	Współczynniki macierzy	7
2.3	Obliczenia na macierzach	7
2.3.1	Operacje ze skalarami	7
2.3.2	Sumowanie i odejmowanie macierzy	8
2.3.3	Mnożenie macierzy	8
2.3.4	Dzielenie macierzy	9

2.4	Obliczenia na pojedynczej macierzy	9
2.4.1	Wyznacznik i minor	9
2.4.2	Macierz odwrotna	10
2.5	Metody pomocnicze	10
2.5.1	Pobieranie rozmiaru macierzy	10
2.5.2	Wyświetlanie macierzy	11

Literatura		12
-------------------	--	-----------

1 Wstęp

Celem tej biblioteki jest dostarczenie programiście narzędzia do obliczeń na macierzach. Narzędzie to działa w języku C++ i korzysta z zalet obliczeń równoległych.

Macierz W matematyce układ liczb, symboli lub wyrażeń zapisanych w postaci prostokątnej tablicy. Najczęściej macierz jest dwuwskaźnikowa, lecz możliwe jest rozpatrywanie macierzy wielowskaźnikowych. Macierze jednowskaźnikowe nazywa się często wektorami wierszowymi lub kolumnowymi, co wynika z zastosowań macierzy w algebrze liniowej. W informatyce macierze modeluje się zwykle za pomocą tablic. [11]

W tym projekcie będą stosowane macierze jedno- i dwuwskaźnikowe.

OpenMP To wieloplatformowy interfejs programowania aplikacji umożliwiający tworzenie programów komputerowych dla systemów wieloprocesorowych z pamięcią dzieloną. Celem OpenMP jest implementacja wielowątkowości, czyli metody zrównoleglania programów komputerowych, w której główny "wątek programu"(czyli ciąg następujących po sobie instrukcji) żozgałęzi- a się na kilka "wątków potomnych", które wspólnie wykonują określone zadanie. Wątki pracują współbieżnie i mogą zostać przydzielone przez środowisko uruchomieniowe różnym procesorom. Wykonywanie programu przy użyciu OpenMP jest szybsze niż metodą sekwencyjną. Podczas przetwarzania równoległego oczekiwane jest przyspieszenie N-krotne na N procesorowej plat- formie. W praktyce rzadko ma to miejsce. [9]

2 Opis biblioteki

Biblioteka do obsługi macierzy składa się z:

- konstruktorów macierzy oraz destruktora (alokacja i czyszczenie pamięci)
- metod do podstawowych działań na macierzach i skalarach (dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie)
- metod do obliczeń własności macierzy
- metod pomocniczych (wyświetlanie wyników)

Klasa *Matrix()* jest klasą szablonową, dzięki czemu przy deklaracji można ustalić typ wartości współczynników macierzy.

Wszystkie zmienne określające rozmiar macierzy (np. `rows` i `cols`) są typu `unsigned long`.

Dodatkowe przykłady działania można znaleźć w pliku `samplemain.cpp`

Biblioteka bazuje projekcie użytkownika *joske* [1]

2.1 Zależności

Klasa *Matrix()* wymaga użycia dodatkowych klas wspierających jej działanie.

2.1.1 Zrównoleglanie

Klasa *Matrix()* jest zrównoleglana przy użyciu środowiska *OpenMP*. Deklaracja ilości wątków programu jest wykonywana przez klasę *Pararell()*, która przedstawia się w całej bibliotece jako obiekt *para*. Bez deklaracji ilości wątków lub po deklaracji wartości ujemnej niektóre metody klasy *Matrix()* nie będą działać - zostanie wyrzucony wyjątek.

```
para.setThreads(4); // ustawienie 4 wątków
```

Dodatkowo, można ustawić wyświetlanie czasu wykonywania obliczeń równoległych za pomocą debuggera:

```
para.setDebug(true); // włączanie debugera  
para.setDebug(false); // wyłączanie debugera
```

Domyślnie ilość wątków jest ustawiona na zero, a debugger jest wyłączony.

2.1.2 Obsługa wyjątków

Wywołanie wyjątku powoduje wyświetlenie podanego komunikatu:

```
throw Exception("Treść komunikatu.");
```

2.1.3 Generator liczb pseudolosowych

Biblioteka wykorzystuje generator Mersenne Twister (zostawanie opisane w sekcji 2.2.5).

2.2 Metody główne

W tej sekcji opisane są główne metody do tworzenia macierzy, w tym macierzy zerowej, jedynek i diagonalnej.

2.2.1 Tworzenie macierzy

Opis Macierz można utworzyć na trzy sposoby:

1. deklaracja macierzy bez zawartości - używając konstruktora bez parametrów lub pomijając prawą część deklaracji:

```
Matrix<double> A = Matrix();  
Matrix<double> B;
```

2. deklaracja macierzy z określoną ilością wierszy i kolumn - używając konstruktora z parametrami *Matrix(const unsigned long row_count, const unsigned long column_count)*:

```
Matrix<double> A = Matrix(rows, cols);
```

3. deklaracja macierzy jako kopia innej macierzy - używając konstruktora *Matrix(const Matrix& A)*:

```
Matrix<double> A;  
Matrix<double> B = Matrix<double> (A);  
Matrix<double> C = A;
```

2.2.2 Macierz jedynek

Opis Macierz, której wszystkie współczynniki są równe jeden.

Przykład

```
Matrix<double> A = Ones<double>(rows, cols);
```

2.2.3 Macierz zerowa

Opis Macierz, której wszystkie współczynniki są równe zero. Oznaczana często dużą grecką literą Θ (theta) lub wytłuszczonym symbolem $\mathbf{0}$ (zero), czasami z informacją w indeksie o typie macierzy, np. $\Theta_{n \times m}$ lub $\mathbf{0}_{n \times m}$. [5]

Przykład

```
Matrix<double> A = Zero<double>(rows, cols);
```

Warto zwrócić uwagę, że wywołanie konstruktora *Matrix(rows, cols)* działa tak samo jak wywołanie metody macierzy zerowej.

2.2.4 Macierz diagonalna

Opis Macierz, zwykle kwadratowa, której wszystkie współczynniki leżące poza główną przekątną (główną diagonalą) są zerowe. Inaczej mówiąc jest to macierz górno- i dolnotrójkątna jednocześnie. [3]

Metoda Macierz można utworzyć na dwa sposoby:

1. jako macierz kwadratowa o zadanym rozmiarze zawierająca jedynki na przekątnej:

```
Matrix<double> A = Diag<double>(size);
```

2. jako macierz kwadratowa zawierająca współczynniki wektora na przekątnej, przy czym rozmiar macierzy diagonalnej to długość wektora:

```
Matrix<double> V1 = Matrix<double> (rows,1); // wektor pionowy  
Matrix<double> Diag1 = Diag<double>(V);  
Matrix<double> V2 = Matrix<double> (1,cols); // wektor poziomy  
Matrix<double> Diag2 = Diag<double>(V);
```

2.2.5 Losowanie elementów macierzy

Opis Metoda *Randomize()* uzupełnia współczynniki macierzy losowymi wartościami używając biblioteki MT19937. [2]

Przykład Metoda ta jest wykonywana przy użyciu OpenMP.

```
Matrix<double> A(rows,cols);  
A.Randomize();
```

2.2.6 Współczynniki macierzy

```
A(2,3) = 5.6;           // ustawienie elementu macierzy A
value = A(3,1);        // pobranie elementu macierzy A
value = A.get(3,1);    // pobranie elementu macierzy A
A = B;                 // kopiowanie zawartości macierzy B do macierzy A
```

2.3 Obliczenia na macierzach

Dla ułatwienia operacji na macierzach i skalarach zastosowane zostały mapowania operatorów, dlatego poniższe działania można wykonywać następująco:

```
A = B + C;
A = B - C;
A = -B;
A = B * C;
A = B / C;
```

Wszystkie poniższe operacje są wykonywane przy użyciu OpenMP.

2.3.1 Operacje ze skalarami

Opis Dodawanie (odejmowanie, mnożenie lub dzielenie) macierzy $A = (a_{ij})$ i skalaru r daje w wyniku sumę (różnicę, iloczyn lub iloraz) $r \circ A$ będącą macierzą tego samego typu co A . Jej współczynniki dane są wzorem

$$(r \circ A)_{ij} = r \circ a_{ij} \quad (1)$$

przy czym znak $\circ$ oznacza odpowiednie działanie matematyczne. [10]

Przykład

```
double number;
Matrix<double> A; // deklaracja macierzy
A.Add(number);   // dodawanie liczby rzeczywistej
A.Subtract(number); // odejmowanie liczby rzeczywistej
A.Multiply(number); // mnożenie przez liczbę rzeczywistą
A.Divide(number); // dzielenie przez liczbę rzeczywistą
```

2.3.2 Sumowanie i odejmowanie macierzy

Suma (różnica) macierzy jest wykonalna dla macierzy o tych samych wymiarach. Aby dodać (odjąć) dwie macierze, dodajemy (odejmujemy) do siebie elementy o tych samych współrzędnych:

$$\begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \cdots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \cdots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{m1} & a_{m2} & \cdots & a_{mn} \end{bmatrix} \pm \begin{bmatrix} b_{11} & b_{12} & \cdots & b_{1n} \\ b_{21} & b_{22} & \cdots & b_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ b_{m1} & b_{m2} & \cdots & b_{mn} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} a_{11} \pm b_{11} & a_{12} \pm b_{12} & \cdots & a_{1n} \pm b_{1n} \\ a_{21} \pm b_{21} & a_{22} \pm b_{22} & \cdots & a_{2n} \pm b_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{m1} \pm b_{m1} & a_{m2} \pm b_{m2} & \cdots & a_{mn} \pm b_{mn} \end{bmatrix} \quad (2)$$

Z określenia tego bezpośrednio wynika, że własności dodawania (odejmowania) macierzy są takie same, jak własności struktury, nad którą macierz jest zbudowana - jeżeli dodawanie (odejmowanie) składowych jest łączne, to łączne jest również dodawanie (odejmowanie) macierzy itd. [4]

2.3.3 Mnożenie macierzy

Działanie to (Mnożenie Cauchy'ego) zdefiniowane jest wyłącznie dla macierzy, z których pierwsza ma tyle kolumn, co druga wierszy. Jeżeli A jest macierzą $n \times m$, a B to macierz typu $m \times p$, to ich iloczyn, oznaczany AB , czasem też $A \cdot B$, jest macierzą o wymiarach $n \times p$. Jeżeli $C = AB$, $c_{i,j}$ oznacza element C na pozycji (i, j) , to:

$$c_{i,j} = \sum_{r=1}^m a_{i,r}b_{r,j} = a_{i,1}b_{1,j} + a_{i,2}b_{2,j} + \cdots + a_{i,m}b_{m,j} \quad (3)$$

dla każdej pary i, j dla której $1 \leq i \leq n$ oraz $1 \leq j \leq p$.

Mnożenie macierzy nie jest w ogólności przemienne, tj. $AB \neq BA$. Można zaobserwować to następująco: nie można spodziewać się, iż zmiana proporcji wektorów da ten sam wynik. Innym sposobem jest też zwrócenie uwagi na kolejność czynników – liczba kolumn w macierzy proporcji musi być równa liczbie wierszy w macierzy wektorów: muszą one reprezentować tę samą liczbę wektorów. Przypadkiem szczególnym jest np. mnożenie macierzy diagonalnych równego stopnia, które jest przemienne. [10]

2.3.4 Dzielenie macierzy

Dzielenie macierzy A przez macierz B sprowadza się do mnożenia przez macierz odwrotną:

$$A/B = A * B^{-1} \quad (4)$$

2.4 Obliczenia na pojedynczej macierzy

Ta sekcja opisuje metody do obliczania własności pojedynczej macierzy.

2.4.1 Wyznacznik i minor

Definicja wyznacznika W algebrze liniowej, funkcja przyporządkowująca każdej macierzy kwadratowej M , o współczynnikach z pierścienia przemiennego R (w szczególności, ciała liczb rzeczywistych czy zespolonych), pewien element tego pierścienia (oznaczany symbolem $\det M$), która spełnia następujące warunki:

wartością tej funkcji na macierzy 1x1 $[a]$ jest a , jeśli

$$M = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix}$$

jest macierzą kwadratową stopnia $n > 1$, to wartość tej funkcji dla macierzy

$$M = \sum_{i=1}^n (-1)^{i+j} a_{ij} \det M_{i,j} \quad (5)$$

gdzie j jest dowolną liczbą naturalną z zakresu $1 \leq j \leq n$, a przez $M_{i,j}$ oznaczamy macierz stopnia $n-1$, powstałą z macierzy M poprzez skreślenie i -tego wiersza i j -tej kolumny (por. minor).

Funkcja o powyższych własnościach wyznaczona jest jednoznacznie. Wyznacznikiem macierzy M nazywamy wartość $\det M$ tej funkcji dla macierzy M .

Wyznacznik można również traktować jako funkcję, nie samej macierzy, a jej współczynników: $a_{11}, \dots, a_{1n}, \dots, a_{n1}, \dots, a_{nn}$. Jest on wówczas wielomianem n^2 zmiennych o współczynnikach z R . [8]

Definicja minora Wyznacznik macierzy kwadratowej powstałej z danej macierzy przez skreślenie pewnej liczby jej wierszy i kolumn. [6]

Przykład Metoda ta NIE jest wykonywana przy użyciu OpenMP, ponieważ zrównoleglenie jest wykonywane przy obliczaniu minora macierzy.

```
Matrix<double> A; // definicja macierzy
double det = Det(A); // obliczenie wyznacznika
```

2.4.2 Macierz odwrotna

Definicja Niech A będzie macierzą kwadratową ustalonego stopnia. Macierz A jest odwracalna, jeśli istnieje taka macierz B , że zachodzi

$$AB = BA = I \quad (6)$$

gdzie I jest macierzą jednostkową. Jeżeli taka macierz B nie istnieje, to macierz A nazywamy nieodwracalną, w przeciwnym wypadku macierz B nazywa się macierzą odwrotną do macierzy A i oznacza się ją wówczas przez A^{-1} . [7]

Przykład Metoda ta jest wykonywana przy użyciu OpenMP.

```
Matrix<double> A;
Matrix<double> B = Inv<double>(A);
```

2.5 Metody pomocnicze

Na koniec przedstawione są metody do pobierania, wyświetlania i losowania elementów macierzy.

2.5.1 Pobieranie rozmiaru macierzy

Przykład

```
cols = A.GetCols();
cols = Size(A, 1);
rows = A.GetRows();
rows = Size(A, 2);
```

2.5.2 Wyświetlanie macierzy

Przykład Użycie metody *Print()* spowoduje pokazanie zawartości macierzy w następujący sposób:

A =

[3.60, 0.45, 0.24;

3.60, 0.45, 0.24;

3.60, 0.45, 0.24]

Literatura

- [1] Determinant of Matrix in C++. [online: [//www.dreamincode.net/forums/topic/55772-determinant-of-matrix-in-c/page__view__findpost__p__966121?s=7b75a2ff0e9ac9602d4e322b8477bb68](http://www.dreamincode.net/forums/topic/55772-determinant-of-matrix-in-c/page__view__findpost__p__966121?s=7b75a2ff0e9ac9602d4e322b8477bb68)], marzec 2010. [dostęp: 2012-07-04 10:43Z].
- [2] Monte Carlo-simuloinnit, 2+2 ov (4+4 op) / Monte Carlo simulations, 2+2 sw (4+4 op). [online: [//beam.acclab.helsinki.fi/~knordlun/mc/](http://beam.acclab.helsinki.fi/~knordlun/mc/)], wiosna 2006. [dostęp: 2012-07-05 13:16Z].
- [3] Macierz diagonalna. [online: [//pl.wikipedia.org/wiki/Macierz_diagonalna?oldid=26376309](http://pl.wikipedia.org/wiki/Macierz_diagonalna?oldid=26376309)], maj 2011. [dostęp: 2012-07-06 19:58Z].
- [4] Dodawanie macierzy. [online: [//pl.wikipedia.org/wiki/Dodawanie_macierzy?oldid=27775398](http://pl.wikipedia.org/wiki/Dodawanie_macierzy?oldid=27775398)], sierpień 2011. [dostęp: 2012-07-07 08:48Z].
- [5] Macierz zerowa. [online: [//pl.wikipedia.org/wiki/Macierz_zerowa?oldid=28431393](http://pl.wikipedia.org/wiki/Macierz_zerowa?oldid=28431393)], październik 2011. [dostęp: 2012-07-06 19:28Z].
- [6] Minor. [online: [//pl.wikipedia.org/wiki/Minor?oldid=28431556](http://pl.wikipedia.org/wiki/Minor?oldid=28431556)], październik 2011. [dostęp: 2012-07-07 07:46Z].
- [7] Macierz odwrotna. [online: [//pl.wikipedia.org/wiki/Macierz_odwrotna?oldid=29649343](http://pl.wikipedia.org/wiki/Macierz_odwrotna?oldid=29649343)], styczeń 2012. [dostęp: 2012-07-07 08:05Z].
- [8] Wyznacznik. [online: [//pl.wikipedia.org/wiki/Wyznacznik?oldid=30194835](http://pl.wikipedia.org/wiki/Wyznacznik?oldid=30194835)], marzec 2012. [dostęp: 2012-07-07 07:59Z].
- [9] OpenMP. [online: [//pl.wikipedia.org/wiki/OpenMP?oldid=31087652](http://pl.wikipedia.org/wiki/OpenMP?oldid=31087652)], maj 2012. [dostęp: 2012-07-07 10:09Z].
- [10] Mnożenie macierzy. [online: [//pl.wikipedia.org/wiki/Mno%C5%BCenie_macierzy?oldid=31088583](http://pl.wikipedia.org/wiki/Mno%C5%BCenie_macierzy?oldid=31088583)], maj.
- [11] Macierz. [online: [//pl.wikipedia.org/wiki/Macierz?oldid=31350222](http://pl.wikipedia.org/wiki/Macierz?oldid=31350222)], maj 2012. [dostęp: 2012-07-07 09:59Z].